

Drevené obaly

Charakteristika a triedenie obalov

Obaly sú výrobky, ktorých poslaním je:

- ochrana transportovaných alebo skladovaných výrobkov
- možnosť uloženia viac menších kusov do jednej transportnej jednotky
- uľahčenie manipulácie s výrobkami

Z hľadiska použitého materiálu sa vyžaduje:

- pevnosť, zabezpečujúca neporušiteľnosť tovaru
- úplná indiferentnosť (obal nesmie ovplyvniť chuť, vôňu, farbu výrobku a pod.)
- prípustné je pozitívne ovplyvnenie skladovaného tovaru (sudy zlepšujú kvalitu vína, koňaku a pod.)

Z konštrukčného hľadiska možno obaly triediť obaly na **lyžiny** (podložky pod frémy strojov), **latenia**, **palety**, **doštenia**, **debny**, **sudy**, **káblové bubny**.

Každá skupina sa delí na podskupiny, najčastejšie z hľadiska použitého materiálu, ďalej hmotnosti (ťažké, ľahké), príp. podľa konštrukcie (demontovateľné - skladacie, nedemontovateľné, klincované, sponkované, zošívané a pod.)

Obalové debny

Debny delíme:

a) podľa charakteru spojenia bokov, dien a vrchov na:

- klincované
- zošívané
- rybinované

b) podľa charakteru spojenia jednotlivých doštičiek na:

- vzdušné (latkové) na transport zeleniny, ovocia a pod.
- s neupravenými škárami (na doraz)
- s upravenými škárami na doraz na tupo
- s upravenými profilovanými škárami (polodrážka, pero a drážka, rybinovitá drážka a pero jedno- aj viacnásobná a pod.), spojenými len na sucho
- s upravenými a zglejenými škárami (na jemné prístroje)

Konštrukčne sú obaly jednoduché výrobky (okrem sudov) vyrobené z dielcov:

- prírezy z rastlého dreva
- tenké preglejky
- viacvrstvové papierové lepenky
- iné materiály

Najjednoduchší výrobok je latenie, určené na kontúrnu ochranu výrobkov.

Konštrukcia debien

Konštrukcia debien môže byť:

a) bez zvislých výstuží (drobné debničky - čapový alebo rybinový rohový spoj)

b) so zvislým vystužením:

- zvislé vystužovacie lišty rohové a bočné
- možnosť ďalšieho vystuženia resp. vnútorné zvlakové lišty (podľa potreby obsahu)
- debničky na zeleninu a ovocie (vnútorné rohové trojhranné hranoly pre zabezpečenie stohovateľnosti a vzdušnosti)

Funkcia zvlakov na debnách:

- zabezpečenie možnosti väzby klincov do iného ako čelného rezu dreva
- vytvorenie celkov presných rozmerov
- zabezpečenie možnosti stohovania

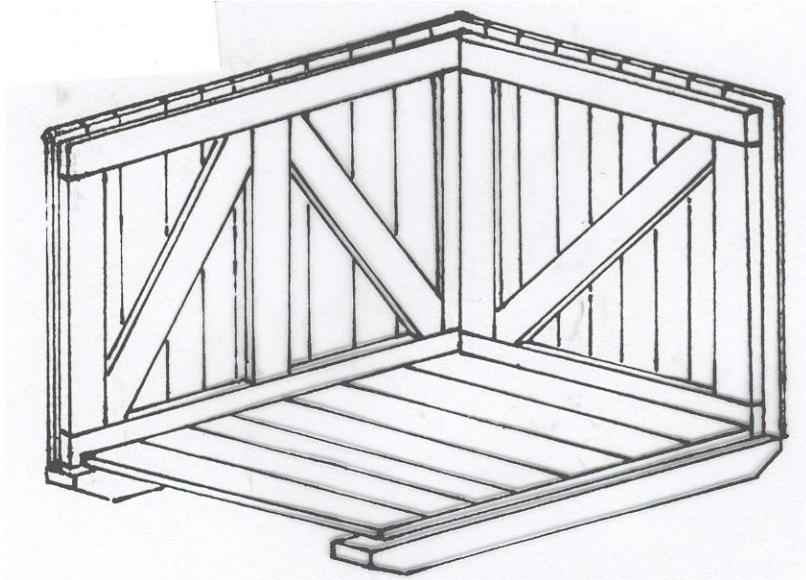
Voľba vhodného materiálu:

Rozhodujúce kritériá sú rôzne podľa skladovaného tovaru napr. nízka hmotnosť, pevnosť obalu, ohýbateľnosť, indiferentnosť, ochrana proti vlhkosti a pod.

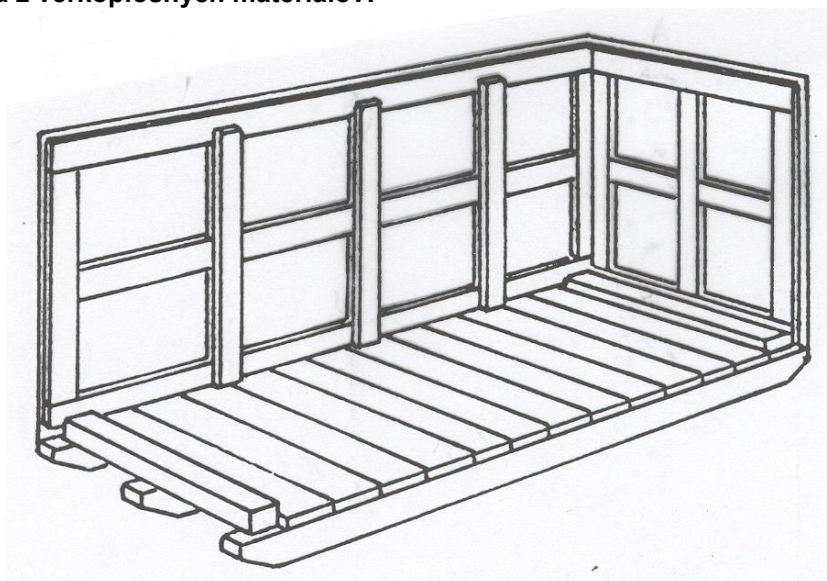
Možno použiť:

- ihličnaté dreviný (smrek, jedľa, borovica)
- listnaté dreviný (najmä topoľ, osika)
- obalové preglejky (kombinované dreviný):
  - ľahké
  - ťažké, vodovzdorné
- iné plošné materiály (tenké DTD, DVD)
- JIKO dosky (vrstva odpadovej gumy dvojstranne dyhovaná, použitie na lodnú prepravu)
- priestorové výlisky z plastov

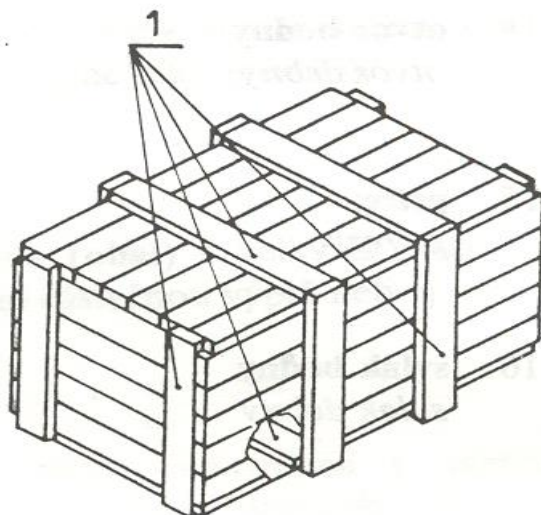
Celodrevená debna:

Drevená debna z veľkoplošných materiálov:

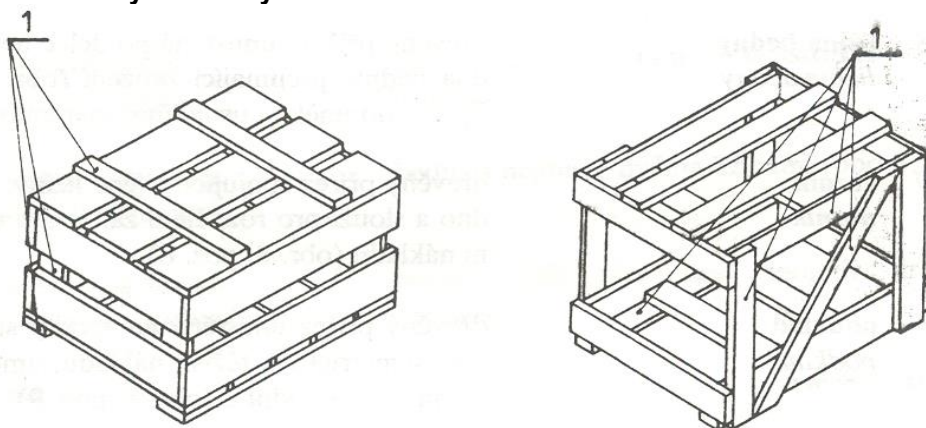

Plnostenná debna so zvlakovými lištami:

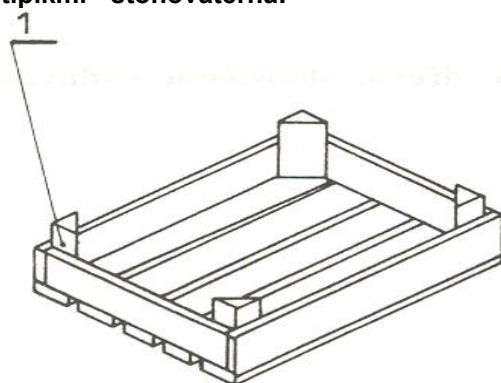

1 - zvlaková lišta

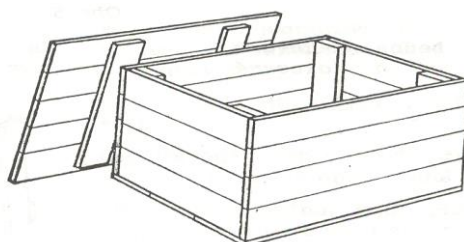
Škárová debna s malými a veľkými medzerami:

Nízka debna s rohovými stípkami - stohovateľná:

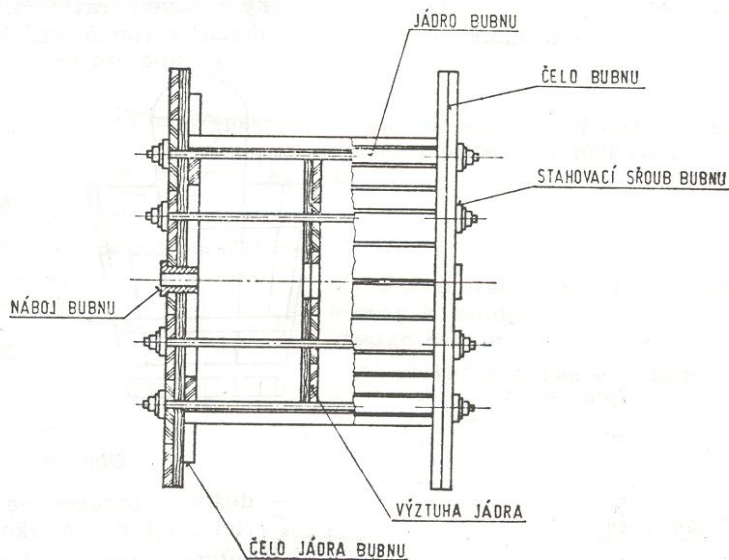
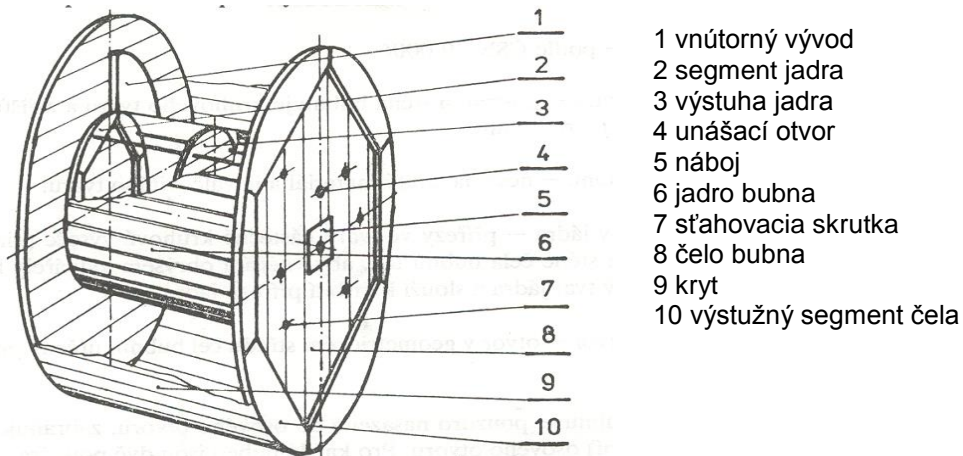

Debna s vnútornými zvlakmi:

Káblové bubny

Káblové bubny sú obaly na prepravu káblov, vodičov, drôtených lán a trolejových drôtov.

Sudárske výrobky

Najdokonalejšie obaly, ktoré sa používajú na skladovanie a transport kvapalných a sypkých materiálov. Drevené sudy sa spomínajú už od konca 8. storočia n.l. Konštrukcia sudov a ich funkčná diferenciácia je taká dokonalá, že výraznejšie zmeny sa nepredpokladajú. Dnes sú v mnohých oblastiach nahradené antikorozióznymi kovmi alebo plastovými materiálmi.

Rozdelenie sudárskych výrobkov podľa tvaru, funkcie a materiálu:

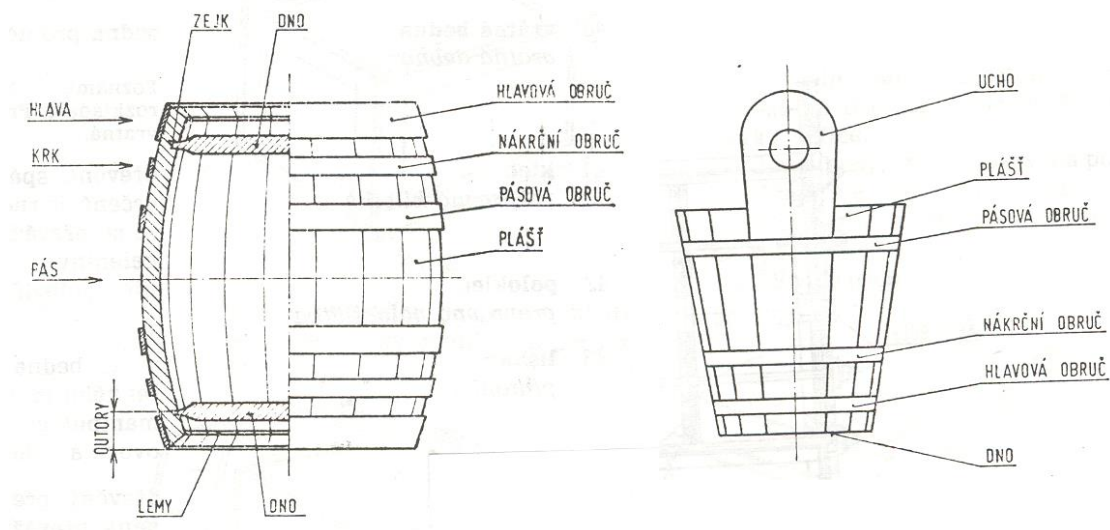
- sudy
  - ľahké
  - ťažké
- kade
  - tvrdé
  - mäkké
- šafle a škopky
- rôzne debnárske výrobky

Ľahké sudy delíme podľa priepustnosti a dreveniny na:

- priepustné
  - mäkké
  - tvrdé
- nepriepustné
  - mäkké
  - tvrdé

Šafle bývajú zvyčajne mäkkých drevín, 10- až 60-litrové. Patria sem aj geletky na bryndzu. Rôzne debnárske výrobky sa vyrábajú individuálne podľa pokynov a požiadaviek objednávateľa.

Ťažkými sudmi sa označujú výrobky z duba, prípadne iných tvrdých listnáčov (gaštan jedlý, jaseň), určené predovšetkým pre pivovary, liehovary, vinárske závody a konzervárne. Ťažké sudy sú vždy nepriepustné.

Dreviny používané na sudárske výrobky**Sudy:**

- dub, gaštan jedlý, jaseň, brest, niekedy aj dub - cer (v pivovarníctve)
- na dekoratívne výrobky aj kombinácie drevín (reklamné sudy, vybavenie štýlových vinární)
- vysoko cenené súdky z morušového dreva

Kade: - smrekovec, čierna borovica, dub, niektoré americké borovice

Maselnice (druh kadí) - drevena teak (maslo sa ľahko oddeľuje)

Sudárenské výrobky pre chemický priemysel - často náhrada drevín lepenými prvkami (lepené dužiny)

- jadro buk, plášť dub
- tenké bukové na obalové sudy pre chemický priemysel

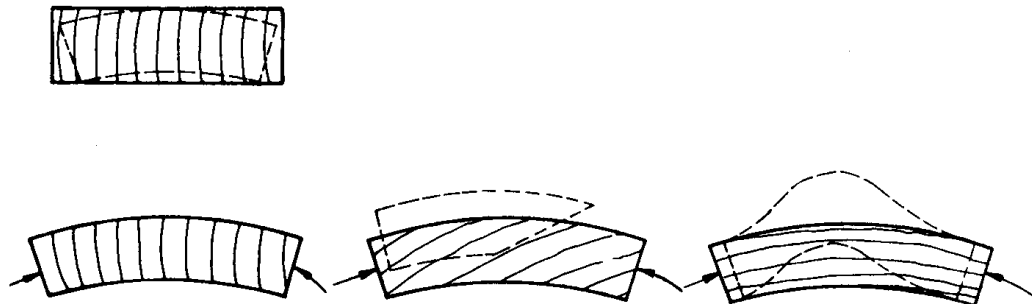
Sudové dužiny

Sudové dužiny - konštrukčné prvky, ktoré tvoria boky hotového výrobku (plášť). Pribeh vlákien spolu s druhom dreveniny spolu rozhoduje o kvalite výrobku. Podľa smeru vlákien ich delíme na:

- **Radiálna** dužina:
  - ideálna manipulácia
  - dužiny najlepšie pružia
  - plášť pri narážaní obručí sa rovnomerne poddáva
  - pri napúčaní odolá tlaku bez tvarových deformácií
- **Poloradiálna** dužina:

- nebezpečenstvo šmyku vlákien a porušenia dna i obručí
- **Tangenciálna dužina:**
  - môže nastať zvlhnenie plášťa, príp. až pretrhnutie obručí

Schémy prierezu rôzne manipulovaných dužín:

Tvary sudárskych výrobkov

Podľa tvaru môžeme deliť sudárske výrobky na:

- valcovité
- kónické
- sférické (súdkovité)

Výrobky valcovitého tvaru sú málo rozšírené, pretože ich plášť možno dotiahnuť len špeciálnymi obručami. Valcovitý tvar sa vyskytuje len na tzv. zošívavých preglejkových obaloch a takmer valcovitý pri vinutých preglejkových obaloch.

Kónický tvar majú šafle, geletky a kade. Môžu sa dobre tesniť narážaním obručí. Ak nie je vopred určená ich presná poloha, napr. na octárskych kadiach, treba skracovať dĺžky obručí pomocou špeciálnej upínacej skrutky a matice.

Sférický tvar suda ja najklasickjší a aj sa najviac uplatňuje.

Aj podľa Keplera je sférický tvar výhodný, pretože:

- umožňuje maximálne tesnenie výrobku
- pojme maximálne množstvo kvapaliny pri malom vonkajšom objeme
- dosahuje sa statická pevnosť výrobku, aj vysoká mobilita
- jednoduchá konštrukcia umožňuje ľahkú rozoberateľnosť, čo je výhoda pri výrobe aj oprave výrobkov

V jednotlivých krajinách sa zaužívali rôzne klenutia sudov. V severských štátoch používajú sudy menej vypuklé (bruchaté) ako v Strednej Európe.

Klenutosť (sféricitu) sudov bežne nazývajú aj špicatosťou. Vyžaduje sa zväčša čím menšia aby sa po prípadnom preschnutí plášťa obruče neuvolňovali a nepadali.

Veľmi malá klenutosť sudov je nebezpečnejšia, lebo po presušení plášťa sa musia obruče posúvať a tak môžu ostať čelá dužín (hlava suda) nechránené obručou a môžu sa ľahko poškodiť.

Za optimálnu klenutosť sa považuje sklon dužín, pri ktorom sa na čo najkratšom úseku narazenia obručí dosiahne čo možno najstálejšie napätie obručí. Dĺžka možného posunu obručí nemá byť väčšia ako 10% dĺžky dužín.

Uhol sklonu plášťa sudov s kruhovým prierezom musí byť vo všetkých bodoch príslušného priemeru taký istý. Tangenty k bodom priemeru majú vytvárať kužeľ s vrcholom v osi suda (rotácie).

Klenutie suda sa zabezpečuje zbiehavosťou jednotlivých dužín. Ich miera musí byť rovnaká. Charakterizuje sa pomerom šírky dužín v páse D_1 , v hlave d_1 . Zbiehavosť udáva aj celkový priebeh dužín. Veľkosť priebyhu dužín f sa rovná polovici zbiehavosti, čiže:

$$f = \frac{D_1 - d_1}{2}$$

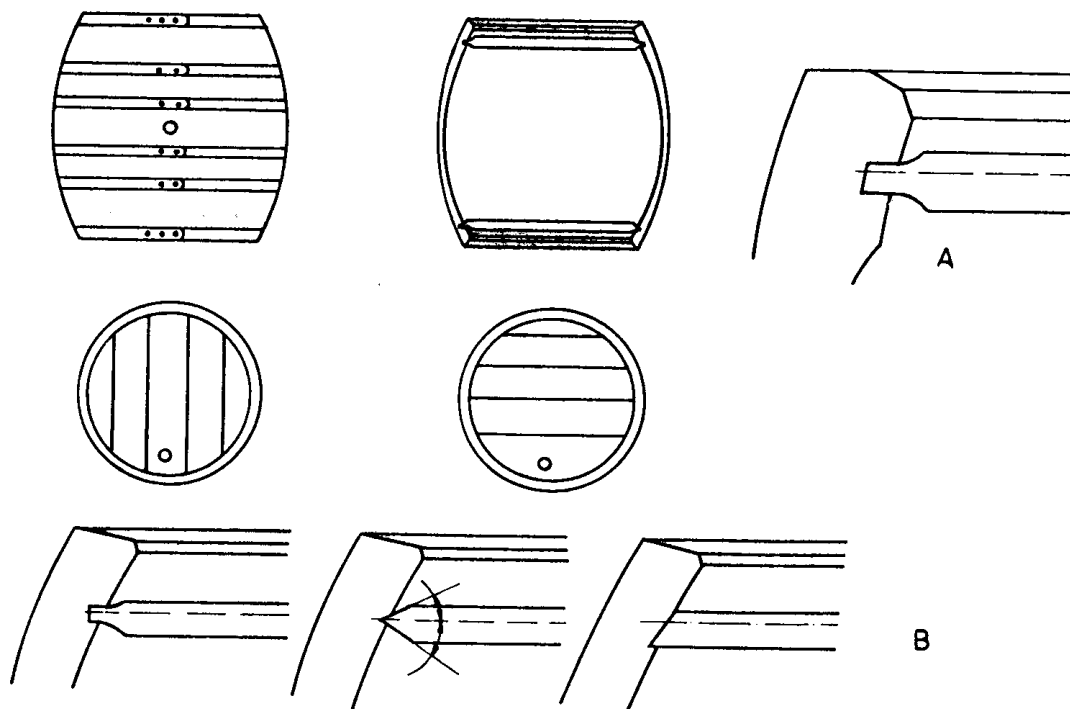
kde: D_1 vonkajší priemer v páse
 d_1 vonkajší priemer v hlave

Pomer priehybu dužiny k výške suda H charakterizuje vypuklosť plášťa suda. Vyjadrený v percentách sa nazýva relatívny priehyb dužín K

$$K = \frac{f}{H} \cdot 100 \quad \text{alebo} \quad K = \frac{D_1 - d_1}{2H} \cdot 100$$

Dosiahnutie tesnosti (priepustnosti a nepriepustnosti) suda.

Schéma sférického suda s variantmi konštrukčných detailov osadenia dna:

A - nepriepustných, B - priepustných

U veľkých ležiakových sudov bývajú aj dna klenuté (dovnútra). Veľkosť klenutia je úmerná objemu a tvorí asi 1/40 až 1/60 šírky dna.

Obsah (objem) sférického suda:

Vnútro suda nie je pravidelné, obsah sa určuje pomocou empirických vzorcov s presnosťou $\pm 3\%$. Údaj o obsahu sa vypaľuje do zátkovnice (stredná časť dna s otvorom) a potvrdzuje ho úrad pre kontrolu mier a váh. Pre sférické sudy sú vhodné tieto empirické vzorce:

Pre sférické sudy sú vhodné tieto empirické vzorce:

$$O = \pi \cdot v \left(\frac{2D + d}{6} \right)^2 \quad O = \frac{\pi \cdot v}{15} (2D_2 + Dd + 0,75d^2)$$

najčastejšie sa však používa Lambertov vzorec:

$$O = \frac{\pi \cdot v}{12} (2D^2 + d^2)$$

kde	O	- je obsah v litroch
	D	- vnútorný priemer suda v páse
	d	- vnútorný priemer suda v hlave
	v	- vnútorná výška suda

Obsah kónických výrobkov:

Obsah kónických výrobkov (šafle, kade a pod.) sa určuje podľa vzorca (čiže stredná plocha násobená výškou):

$$O = \frac{\pi \cdot v}{3} (R^2 + R \cdot r + r^2)$$

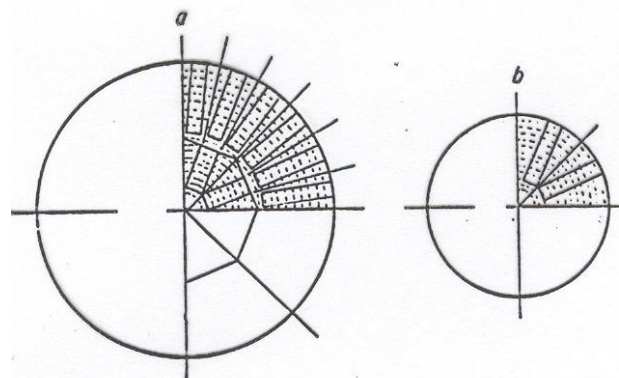
Technologický postup výroby sudárskych výrobkov.

Guľatina na sudovinu musí byť zdravá, dodaná v kôre, bez čelných a povrchových trhlín, bez poškodenia, farebných zmien a pod. Šírka letokruhov má byť pod 10 mm.

1. Výroba duží štípaním

- krátenie guľatiny na dĺžku duží
- štípanie klátikov na polovicu, štvrtiny, osminy atď.

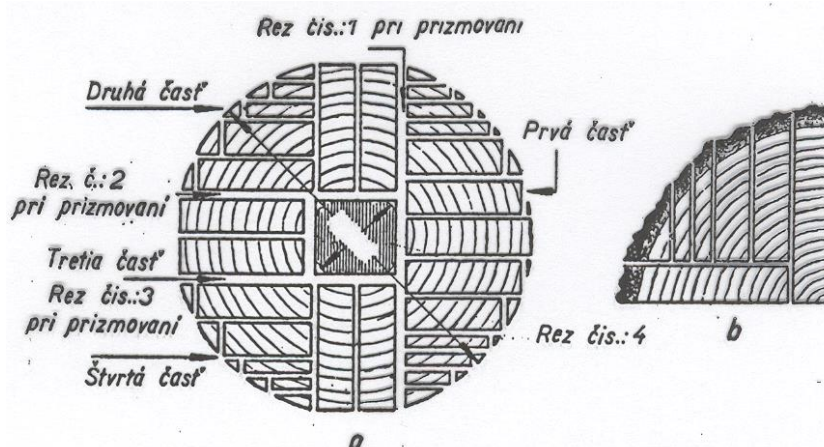
Výroba duží štípaním: a) dvojradowé štípanie b) jednoradowé štípanie

Štiepanie môže byť jednoradowé, keď z výrezu napadá len jeden rad duží, a dvojradowé, keď napadajú dva rady duží. Závisí to od priemeru výrezu, ktorý štípanie. Pri dvojradowom štípaní dostávame obyčajne od beli široké dužiny a k dreni úzke.

2. Výroba duží rezaním (Kmeňové pásové píly + kotúčové píly)

1. Manipulácia guľatiny na výrezy, ktoré sa rovnajú dĺžke duží alebo ich násobkov a vytriedenie výrezov podľa hrúbok.
2. Porez výrezov na fošne sa robí závisle od šírky dužiny a to na:
  - pásových pilách prizmovaním
  - pásových pilách porezom na kotúčových pilách s max. výťažou radiálnych duží

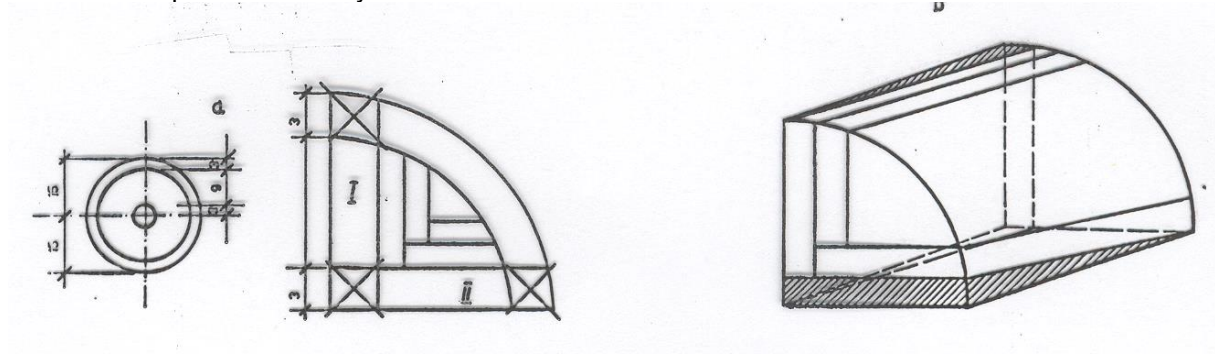

3. Rozmietnutie fošni po ich skrátení na okružných pilách na dužiny potrebnej hrúbky
4. Omietnutie hrán dužín na okružnej pile
5. Skrátenie dužín na kratšie. Ide o tie, ktoré vzhľadom na chyby dreva nevydali pôvodne stanovené dĺžky
6. Konečné skrátenie dužín na presnú dĺžku
7. Triedenie dužín podľa kvality a uloženie do skladu výrobkov

Dužiny sa sušia predovšetkým prirodzene v krytých skladoch ukladaním do kliebok alebo osobitne vyhotovených regálov. Suší sa na 20-24% vlhkosti približne 2 roky.

Zásady správnej manipulácie sudoviny

Schéma manipulácie sudoviny rezaním

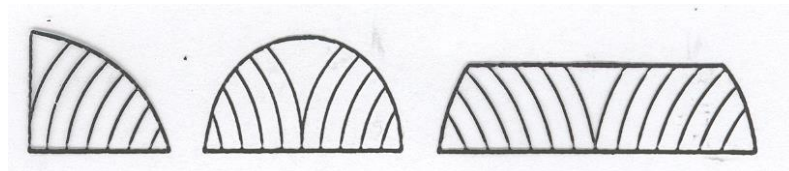

Aj guľatinu s mierne točitým rastom možno pri tomto postupe využiť, ak prvý raz po štvrtení či polení vedieme v smere točitosti a nie v smere hlavného rezu.

3. Výroba dužín cylindrickými pilami

Výroba z reziva hrúbok nad 100 mm.

Schéma postupu výroby dužiny pre obalové sudy cylindrickou pilou

Úprava sudových dužín

Postup opracovania dužín je takýto: krátenie dĺžky, tvarovanie (úprava profilu), škárovanie (úprava bočných plôch)

Jednotlivé operácie sa vykonávajú na špeciálnych strojoch. Napr. čelá sa kráti na dvojlistovej skracovacej pile s meniteľným uhlom rezu vzhľadom na plochu dužiny. Vnútorňý profil sa tvaruje na fréze s vertikálne pohyblivou nožovou hlavou.

Postup výroby dna je podstatne jednoduchší. Vysušené prírezy sa zaškárujú a spoja nasucho pomocou **dvojhrotových klincov**. Na zvýšenie tesnosti a nepriepustnosti sa do škár **vloží suchý list trstiny širokolistej**, ktorá má po navlhčení vysokú tesniacu schopnosť. Zosadený formát sa najprv zrovná, upraví sa hrúbka (kalibruje sa) a prípadne a pretvaruje na pásovej pile.